

єю інвестиційних програм розвитку потенційних об'єктів інвестування;

– об'єкт реального інвестування, обраний із певної кількості об'єктів, що розглядаються, має відповідати максимальному значенню функції корисності стратегічного інвестора;

– механізм зворотного зв'язку реалізує раціональний адаптивний процес тактичного управління ходом реалізації інвестиційної програми щодо розвитку обраного об'єкта реального інвестування.

Література:

1. Косова Т.Д. Становлення інституціональних інвесторів в Україні: проблеми теорії та практики. – Донецьк: ІЕП НАН України, 2004. – 296 с.

2. Галій І.І. Можливості залучення іноземних інвестицій в економіку України // Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин: Збірник наукових праць КНУБА. – Вип. 8. – К.: 2000. – С.21–29.

3. Шмиголь Н.М. Оптимізація структури капіталу підприємства // Науково-виробничий журнал «Держава та регіони». Серія: Економіка та підприємство. – Запоріжжя: Гуманітарний університет «ЗІДМУ». – 2003. – Вип. 4. – С. 238–243.

Ткачук Н. М.

К. е. н., доцент кафедри фінансів

ФІНАНСУВАННЯ НАУКИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Україна належить до держав з вагомим науковим потенціалом, який можна порівняти з потенціалом більшості розвинених країн Європи. Розгалужена мережа наукових організацій, що діє в нашій державі охоплює широкий спектр галузей науки і техніки й здатна за сприятливих умов забезпечувати реалізацію науково-технічного прогресу та інноваційної перебудови української економіки. Україна традиційно вважається державою з вагомим науковим потенціалом, визнаними у світі науковими школами, розвиненою системою підготовки кадрів. Україна входить до вісімки країн світу, що мають необхідний науково-технічний потенціал для створення найсучаснішої авіакосмічної техніки, до десятки

найбільших суднобудівних держав світу, а частка зайнятих у високо- і середньотехнологічних галузях промисловості спів стана з таким же показником у країнах ЄС. Разом із тим продуктивність праці в нас у декілька разів нижча, ніж у цих країнах. На відміну від розвинутих країн які до 85–90% приросту ВВП забезпечують через виробництво та експорт наукоємної продукції, Україна, посідаючи за кількістю науковців одне з перших місць у світі, поки що не експортує в значних обсягах результати своїх наукових досліджень.

Сучасні світові глобалізаційні процеси підштовхують кожну країну до здійснення заходів щодо прискорення науково-технічного прогресу та економічного розвитку, що забезпечує конкурентоспроможність держави на світовому ринку. На сьогодні загальновизнаним шляхом підвищення конкурентоспроможності не тільки розвинених країн, а й перехідних економік є розбудова економіки, що базується на знаннях. Як відомо, спроможність країни до створення знань, зокрема наукових, їх розповсюдження та ефективного використання для розвитку виробництва стають у такій економіці основними факторами зростання поряд з традиційними джерелами – інвестиціями та трудовими ресурсами. Україна має всі необхідні передумови для розбудови економіки знань. Кожна зі складових такої економіки у нас розвинута більшою чи меншою мірою і має серйозний потенціал для розвитку, проте на сьогодні він використовується безсистемно, немає налаштування на створення нових конкурентних переваг на ринках, а тому й не відбувається його трансформування у високу якість зростання.

Однією з головних причин такого непривабливого становища науки в нашій країні є низький рівень державного фінансування науки. На думку деяких вчених, враховуючи невеликі обсяги ВВП в Україні, для забезпечення самодостатнього розвитку вітчизняної науки недостатнім буде її фінансування на рівні 2% ВВП. Тому для надолуження позицій високотехнологічної держави та забезпечення реального впливу науки й інновацій на економічне зростання потрібно збільшити частку ВВП, що інвестується в наукові дослі-

дження та інноваційний розвиток хоча б до загальноєвропейського критерію в 3% ВВП у 2010–2015 рр.

Організаційні та економічні принципи, на яких ґрунтується науково-технічна політика, закріплені в Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 1 грудня 1998 р. Відповідно до цього закону держава забезпечує фінансування і пріоритетне матеріально-технічне забезпечення фундаментальних досліджень, довгострокових державних науково-технічних програм. Одним із основних важелів здійснення державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності є бюджетне фінансування, яке здійснюється відповідно до законодавства України. Відповідно до статті 34 згаданого закону, держава забезпечує бюджетне фінансування наукової та науково-технічної діяльності (крім видатків на оборону) у розмірі не менше 1,7% Валового внутрішнього продукту України. Видатки на наукову і науково-технічну діяльність є захищеними статтями видатків Державного бюджету України. Видатки Державного бюджету України, передбачені для проведення фундаментальних досліджень, здійснюються за наявності висновку про доцільність проведення витрат по кожній науковій темі, наданого Експертною радою при Національній академії наук України із залученням експертів центрального органу виконавчої влади у сфері наукової і науково-технічної діяльності [1].

Реалізація на практиці пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки здійснюється через систему державних цільових наукових і науково-технічних програм, а також державне замовлення на науково-технічну продукцію. Державні цільові наукові та науково-технічні програми є основним засобом реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки шляхом концентрації науково-технічного потенціалу країни для розв'язання найважливіших природничих, технічних і гуманітарних проблем. Обсяг коштів на фінансування державних цільових наукових і науково-технічних програм відповідно до окреслених пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки затверджується у законі про Державний бюджет України на відповідний рік у розмірі не менше 30% загального обсягу фінансування видатків на науку за рахунок бю-

джетних коштів окремо по кожному пріоритетному напрямку розвитку науки і техніки.

Бюджетне фінансування наукової і науково-технічної діяльності здійснюється шляхом базового та програмно-цільового фінансування. Метод базового фінансування наукових розробок полягає у виділенні коштів з державного бюджету наукових установам і вищим навчальним закладам, перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України, для здійснення наукової і науково-технічної діяльності. На основі базового фінансування сьогодні здійснюється забезпечення [1]:

- фундаментальних наукових досліджень;
- найважливіших для держави напрямів досліджень, у тому числі в інтересах національної безпеки та оборони;
- розвитку інфраструктури наукової і науково-технічної діяльності;
- збереження наукових об'єктів, що становлять національне надбання;
- підготовки наукових кадрів.

Програмно-цільове фінансування наукових досліджень і розробок передбачає виділення бюджетних коштів для здійснення конкретно-визначених цільових наукових чи науково-технічних програм, як правило, на конкурсній основі, а саме:

- науково-технічних програм і окремих розробок, спрямованих на реалізацію пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки;
- забезпечення проведення найважливіших прикладних науково-технічних розробок, які виконуються за державним замовленням;
- проектів, що виконуються в межах міжнародного науково-технічного співробітництва.

Усунути неефективне й незаконне використання державних коштів дає змогу такий прозорий і дієвий інструмент регулювання фінансовими потоками, як програмно-цільовий метод. З його допомогою можна оцінити різні варіанти управлінських рішень щодо ефективності фінансування наукових досліджень задля досягнення очікуваних результатів використання бюджетних коштів та

посилити контроль за їх витрачанням. Як засвідчує практика високорозвинених європейських країн, а також США, програмно-цільовий метод планування бюджету є сьогодні найкращим механізмом фінансування, реалізації, моніторингу, контролю виконання й оцінки результативності бюджетних програм.

Варто зазначити, що вітчизняна практика формування, виконання й контролю виконання державного бюджету передбачає постатейне планування видатків на науку та інновації на короткострокову перспективу (бюджетний рік). Тому державні органи влади забезпечують більшою мірою виконання затвердженого обсягу видатків на наукові дослідження й не повною мірою здійснюють контроль за досягненням конкретних соціально-економічних результатів у процесі виконання бюджетної програми. Відсутність середньо- і довгострокового бюджетного планування й постійні зміни в бюджетному процесі призводять до того, що на практиці завдання і показники, окреслені в паспортах бюджетних програм розвитку науки та інновацій, не завжди виконуються. Крім того, при плануванні видатків на науки та інновації не прогнозуються наслідки й ризики від використання чи невикористання державних коштів. Зважаючи на відсутність достатньої нормативно-правової бази та бюджетної стратегії на довгостроковий період, запровадження програмно-цільового методу фінансування наукових розробок перебуває на початковій стадії: наявне використання лише окремих елементів, тоді як повне його застосування все-таки ще залишається формальним у здійсненні бюджетної політики нашої держави на перспективу.

Найважливішою проблемою на шляху до інноваційного розвитку є розробка і реалізація політики держави у сфері науки і технологій щодо їх фінансового забезпечення на довгострокову перспективу. На сьогодні відсутні ринкові механізми формування інноваційної структури, немає чіткої стратегії формування ринково орієнтованої національної інноваційної системи. Тому слід якнайшвидше знайти розумне поєднання ринкових методів управління науково-технологічною діяльністю із заходами державного регулювання і фінансування.

Безумовно, що бюджетне (кошторисне) фінансування збереже свої позиції у вітчизняній практиці функціонування науково-дослідних установ і організацій, але основні засади його здійснення вимагають вдосконалення та розвитку з врахуванням розвитку ринкових відносин. Враховуючи світовий досвід фінансування наукової сфери зазначимо, що модель конкурсного фінансування є значно ефективнішою, оскільки кошти отримати на умовах відкритого конкурсу мають можливість лише ті учасники, які запропонують найбільш ефективніший, найменш витратний проект і до того ж привабливий часовому вимірі для надавача грантового інвестування. Крім того, до учасників таких відкритих конкурсів ставляться ще й певні вимоги щодо його ділової репутації, фінансового стану, досвіду й результативності роботи в сфері наукових розробок.

Література:

1. Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» № 1978-ХІІ від 13.12.91р. (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

Шаварина М. П.

К. е. н., доцент кафедри фінансів

ПЕНСІЙНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ПЕРСПЕКТИВИ

Перехід нашої держави до ринкових умов господарювання вимагає реформування всіх сфер суспільного життя, в тому числі пенсійного страхування. Необхідно запровадити нові більш ефективні форми і методи перерозподілу валового внутрішнього продукту з метою зростання макроекономічних показників і покращення добробуту громадян.

Реформування пенсійного страхування не може відбуватися відокремлено від національної економіки, фінансової системи, державного управління, фінансового ринку тощо. Зміни, які відбуваються в державі, повинні мати системний і комплексний характер, базуватись на національній стратегії соціально-